

Timurlular Orta Asya'nın Parlak Devri

İsmail Aka

İstanbul, Kronik Yayınları, 2019, 200 Sayfa, ISBN: 978-605-7635-16-7

Özgür UYSAL*

İsmail Aka'nın kaleme aldığı bu kitapta; Timurlular Devletinin sadece siyasi tarihine yer verilmemiş, kültür tarihi de önemli bir miktarda incelenmeye çalışılmıştır. Timur tarihini ele alan kitap, bu alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Yazar konuya oldukça vakıf ve konunun zorluğuna rağmen dili oldukça sade ve akıcıdır. Timur'la başlayan eser onun seferleri ve ölümü sonrası devletin durumuna da ışık tutmaktadır. Yazar, 15.yüzyılın başında en kuvvetli imparatorluklarından olan, ancak 16.yüzyılda Timurluların neden felakete uğradıklarının nedenlerini okuyucuya aktarmıştır. Yazar Timurluların gerek devlet teşkilatında gerek imar faaliyetlerinde ne gibi önemli yeri olduğunu, kendinden sonraki devletleri nasıl etkilediğini de okuyucuya anlatmıştır.

Eser, Timur Devri, Timur'un ölümünden sonra hâkimiyet mücadeleleri, Şahruh Devri, Uluğ Beg Devri, Abdüllatif Devri, Abdullah Devri, Ebu Said Devri, Hüseyin Baykara Devri, Timurlular Devletinin idari,

---

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, uysalozgur123@gmail.com

iktisadi ve kültürel durumuna umumi bir bakış konulu dokuz başlık ile ele alınmış, incelenmiş ve okuyucuya aktarılmıştır.

İlk bölümü oluşturan ‘‘*Timur Devri*’’ adlı bölümde müellif, Timur’dan önceki durum ve Çağatay Devleti ismiyle bir giriş kaleme alarak, okuyucunun Timurlu dönemini daha iyi anlayabilmesi için bir zemin hazırlamıştır. Zira bu konulara temas etmeden böyle bir okuma yapmak güç olacaktır. Bozkır toplumlarında tek başına lider olmak yeterli değildir. Bir liderin gücünü meşrulaştırması için kendi soyunu bir hanedana uzatması gerekir. Yazar birinci bölümde Timur’un hangi soydan geldiğini, hangi boya mensup olduğunu iktidarını nasıl meşrulaştırdığını anlatmıştır. Burada müellif Rus tarihçi ve önemli Türkolog olan Barthold ve Zeki Velidi Togan’ın eserlerinden yararlanmıştır. Devamında Timur’un Harezm, Deşt-i Kıpçak, Horasan, Hindistan gibi bölgelere seferleri anlatılmıştır. Bu siyasi tarih anlatımında, okuyucuyu metinden koparacak, uzaklaştıracak kadar fazla özel isim geçmektedir. Bu da okuyucunun sıkılmasına neden olmaktadır. Okuyucu ve eser arasında bir kopukluk meydana getirmektedir. Bu kopukluğun önüne geçmek için her bölümün başına, temel isimlerin kısa kısa açıklamaları yazılabilir. Böylelikle okuyucu ve eser arasındaki kopukluğu engellemek pek mümkün olabilir.

Yine siyasi tarih anlatımının devamında Osmanlı Devletini derinden etkilemesi sebebiyle Ankara Savaşına değinilmiş ayrıntılı bilgiler okuyucuya sunulmuştur. Bu tarih anlatısında Şami ve Yezdi ’nin zafernameleri gibi o devrin Timurlularını anlatan önemli kaynaklar kullanılmıştır. Son olarak yazar, Timur’un Doğu’ya yaptığı sefere değinmiş ve ölümünü anlatmıştır.

Timur’un ölümünden sonra hâkimiyet mücadeleleri isimli ikinci bölümde Timur’un ölümünden sonra mücadeleler ve iç çekişmeler anlatılmıştır. Yazar Timur’un ölümünden üç sene sonra Azerbaycan ve Irak-ı Acem’in nasıl elden çıktığını ve iç mücadelelerden dolayı Kara Koyunlu ve Osmanlı Devletlerinin bölgede nasıl güçlendiğini okuyucuya detaylı bir şekilde, sebep sonuç belirterek vurgulamıştır. Bu bölümde liderlerin ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. Timur’dan sonra devlet hiçbir zaman eski gücüne kavuşamamıştır.

Şahruh devri isimli üçüncü bölümde ise yazar, Şahruh’un Timur’un ölümünden sonra siyasi sahneye çıkışını, öteki mirzaların beceriksizliğini, hâkimiyet mücadelelerinden nasıl muzaffer çıktığını okuyucuya aktarmıştır. Müellif, Şahruh zamanında Timurluların bütün savaşıardan galip gelmesine dayanarak Şahruh’un uzun süren saltanatını başarılı bulmuştur. Şahruh’un torunu Mirza Muhammed’in isyanı ve iç ayaklanmalar ayrıntılı olarak okuyucuya sunulmuştur. Görsel malzeme eserde hiç kullanılmamıştır. Buda eserin olumsuz yönlerinden bir tanesidir. Görsel malzeme ile bu bölümler, okuyucunun metinden kopmamasını, daha çok dikkatle okumasını pek tabi sağlayabilirdi.

Uluğ Beg devri adlı dördüncü bölümde yazar, iç karışıklıklar ve mirzalar arası hâkimiyet mücadelelerini çok kısa olarak okuyucuya anlatmıştır. Bu anlatımın devamı olarak beşinci bölüm olan Abdülatif Devri, altıncı bölüm olan Abdullah Devri, yedinci bölüm olan Ebu Said Devri birkaç sayfa ile anlatılmış olup iç

mücadelelerden bahsedilmiştir. Bu bölümlerde yazar çok detaylı bir tarih yazımı kullanmamıştır. Okuyucu sıkmadan bu devirler anlatılmıştır.

Siyasi tarih anlatımının son bölümü olarak Hüseyin Baykara Devri okuyuculara sunulmuştur. Yazar bu bölümde de iç mücadeleleri ele almış, Özbeklerin Timurlu topraklarında ilerlemesini ve Hüseyin Baykara'nın ölümünü okuyucuya sunmuştur. İsmail Aka, dönemin önemli kaynaklarını bolca kullanarak ayakları yere sağlam basan bir siyasi tarih anlatısı ortaya koymuştur.

Son bölüm olan Timurlular Devletinin idari, iktisadi ve kültürel durumuna umumi bir bakış adlı bölümde, devlet teşkilatı, imar faaliyetleri, dini hareketler Çağatay Edebiyatı, resim ve süsleme ve Timurlu Musikisi alt başlıklar halinde okuyuculara sunulmuştur. Bu bölüm Timurlu Devletinin kendinden sonraki devletleri kültürel anlamda etkilemesi bakımından bize yol gösterici olmuştur. Timurlular devri için savaş ve kan ön planda dahi olsa bu bölüm Timurluların ne kadar kısa bir sürede gelişmiş olduğunun göstergesidir. Bu bölümün okuyucuda daha etkin bir iz bırakacağı kanaatinde olmak pek mümkün olmalıdır. Oldukça sade ve yalın bir şekilde, okuyucunun zevk alarak okuyacağı bölümlerden bir tanesidir.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak; Timurluların oluşumuyla başlayan ve devletin yükselişini, duraklamasını, çöküşünü ve kültürel hayatını açıklayan faydalı bir eserdir. Sayfa sayısı çok olmamasına rağmen oldukça doyurucu bilgiler vermektedir. Kısa ve öz olan bu kitabı Timurlular hakkında genel bir fikir almak isteyen ve meraklı olan herkese tavsiye ediyorum.